

نوع مقاله: ترویجی

طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی آموزش امامت برای دوره کودکی (۶-۱۲ سال)

dizabad089@gmail.com

mnowzari@rihu.ac.ir

hnajafih@yahoo.com

رضا ابراهیمی‌نیا / کارشناس ارشد تربیت دینی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

محمود نوذری / استادیار گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

حسن نجفی / دکترای مطالعات برنامه درسی دانشگاه علامه طباطبائی

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۱۹

دریافت: ۹۹/۱۲/۱۵

چکیده

آموزش مفاهیم دینی، مخصوصاً معرفت، محبت و اطاعت از امام علیه السلام به کودکان، مانند هر علم دیگری نیازمند شناسایی و به کارگیری اصول و روش‌های صحیح، کارآمد و مؤثر است. بنابراین همان‌گونه که شناخت خصوصیات و توانایی‌های کودکان در بهینه‌سازی آموزش مفاهیم دینی امری مسلم است؛ شناخت اصول و روش‌های مربوط به آموزش مفاهیم دینی به کودکان نیز ضرورت دارد. ما با استفاده از روش تحلیلی - استنباطی، به پژوهش درباره‌ی ارائه الگوی آموزشی امامت به کودکان پرداختیم. از مهم‌ترین یافته‌های نگارش حاضر این است که توانستیم الگوی آموزشی امامت را طراحی و اعتباریابی کنیم و آن را برای اعتباریابی، در اختیار متخصصان حوزه‌های مختلف مثل مطالعات برنامه درسی، تربیت دینی، روان‌شناسان تربیتی و معلمان قرار دادیم که موفق شد با میانگین بالا توافق جمعی ایشان را کسب و مورد تأیید قرار گیرد. این الگو، کودکان را در جهت کسب معرفت، محبت و اطاعت شایسته این ذوات مقدس هدایت می‌کند؛ تا آنان مسیر کمال و قرب الهی را بهتر، مطمئن‌تر و سریع‌تر طی کنند و از مسیر اهل‌بیت علیهم السلام به سعادت دنیا و آخرت نائل شوند.

کلیدواژه‌ها: تربیت دینی غیررسمی، آموزش امامت، کودکان ۶ تا ۱۲ سال، طراحی برنامه درسی.

مقدمه

رضا^۱؛ و کتاب *دایرةالمعارف سبک زندگی اهل بیت* (حیدری ابهری، ۱۳۹۷) در قالب دایرةالمعارف به صورت داستان‌هایی با موضوعات متعدد از زندگی ائمه اطهار^۲ که در منابع روایی و تاریخی شیعه وارد شده، جمع‌آوری و برای سنین کودکی تدوین شده‌اند.

با نگاه کلی به کتاب‌های مذکور و نیز برخی مقالات و طرح‌های پژوهشی، مانند «بررسی محتوای دعاهای کودکان در حرم مطهر رضوی» (شکفته، ۱۳۹۷)؛ «رشد دین داری در اوایل کودکی: رویکردی روان‌شناختی اسلامی» (نوذری، ۱۳۹۵) و «روش‌های تربیت دینی و آموزش اصول دینی به کودکان» (مروج، ۱۳۹۵) به این نتیجه می‌رسیم که این آثار در مقام ارائه الگوی برنامه درسی مناسب برای کودکان و میزان شناخت آنان از امام نبوده‌اند، اما هدف ما در این پژوهش ارائه الگوی برنامه درسی آموزش امامت برای کودکان ۶-۱۲ سال است. انتظار این الگوی برنامه درسی افزایش سطح معرفت و ایجاد درکی صحیح و عمیق مطابق با آموزه‌های اسلامی و شیعی و برانگیختن کودکان بر کنشی مناسب در سطح یک پیرو واقعی برای امام معصوم^۳ می‌باشد که کمتر مورد توجه دیگر پژوهشگران بخصوص حوزه برنامه درسی و آموزش قرار گرفته است.

در این پژوهش تلاش می‌شود با توجه به اصول روان‌شناختی، عاطفی، تحول دین داری، به این سؤال پاسخ دهیم که الگوی برنامه درسی آموزش امامت دارای چه ویژگی‌هایی بوده و سطح اعتبار آن از دیدگاه صاحب‌نظران چیست؟ منظور از برنامه درسی در پژوهش حاضر طراحی مسیر و نقشه‌ای منسجم است که ماهیت و کیفیت اجزا و عناصر گوناگونی، مانند اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری، زمان، مکان و روش‌های ارزشیابی را برای پرورش کودکانی با رویکرد معرفت، محبت و اطاعت از امام مشخص می‌سازد.

۱. الگوی برنامه درسی آموزش امامت به کودکان

۱۲-۶ سال

نگاه کلی ما در پژوهش حاضر که مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است، این بوده که به الگویی از برنامه درسی آموزش امامت برای دوره کودکی دوم برسیم. با مطالعه‌ای که در روایات اسلامی و ادعیه مأثور (مثل زیارت جامعه کبیره) انجام شد، توانستیم یک الگوی سه‌وجهی از معرفت، محبت و اطاعت کودکان نسبت به

پیشرفت‌های متعدد در عرصه‌های مختلف، خصوصاً در علم و فناوری، وسایل ارتباطی مثل اینترنت و فضای مجازی و تلفن‌های هوشمند یکی از آثار آن تحول چشمگیر در رشد ذهنی و توانایی‌های کودکان ما محسوب می‌شود. در سایه این جهش علمی و ارتباطی و نیز ابداع روش‌های جدید در امر آموزش، یاددهی و یادگیری؛ این زمینه ایجاد خواهد شد که ما نسبت به مباحث معرفتی مانند خداشناسی، معادشناسی، امام‌شناسی، که برای خانواده‌ها، مراکز آموزشی و تربیتی نیز امری مهم است با دید تازه‌ای نگاه کنیم و برای ارتقا آن بیندیشیم. از میان مباحث معرفتی، بحث امامت بی‌تردید یکی از اساسی‌ترین بخش‌های معارف اسلامی است و در میان تشیع اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد و جزء اصول دین به‌شمار می‌رود. امامت به معنای اعتقاد به ضرورت وجود امام کامل علی‌الاطلاق و معصوم در هر زمان است؛ امامی که از سوی خداوند سبحان انتخاب می‌شود. برای آموزش امامت به کودکان باید آشنایی و تسلط، هم بر منابع اسلامی، هم بر اندیشه‌های تربیت دینی و هم بر روش‌های آموزش معارف برای کودکان داشت؛ چراکه ارائه معارف دینی به کودکان بایستی متناسب با ویژگی‌های رشدی و تحولی آنان باشد و شناساندن این امامت به کودکانی که هنوز به قابلیت‌های ذهنی لازم دست نیافته‌اند، از پیچیدگی و حساسیت خاصی برخوردار است (ابراهیمی‌نیا، ۱۳۹۹، ص ۱۴).

در رابطه با موضوع آموزش امامت علاوه بر کتاب‌های کلامی و فلسفی که توسط علمای متکلمان نوشته شده؛ برای کودکان کتاب‌های داستان و شعر از نویسندگان متعدد تدوین شده که در ادامه به تعدادی از آنها اشاره می‌کنیم:

مؤسسه فرهنگی رسول مهر (۱۳۹۷)، بازی «گلبرگ» را درباره خصوصیات و ویژگی‌های ائمه اطهار^۴ تهیه کرده که برای آموزش به کودکان مفید است.

کتاب داستان *با قاصدک* (یوسفیان، ۱۳۹۳)؛ کتاب شعر *مثل چشمه و رود* (وحیدی صدر، ۱۳۹۶)؛ برای آموزش مهدویت به کودکان به رشته تحریر درآمده است.

کتاب‌های *۱۰ قصه از امام رضا* (شیخی، ۱۳۹۶)؛ *۸ قصه از امام جواد* (فتاحی، ۱۳۹۶)؛ *مرد روزهای کار؛ مجموعه قصه‌هایی از امام محمدباقر* (فتاحی، ۱۳۹۹)، از جمله کتاب‌هایی است که در این زمینه نگاشته شده است.

کتاب *دوست مهربان کبوترها* (ملا محمدی، ۱۳۹۵)، درباره امام

نیکو و... اشاره کردیم. در جدول زیر اهدافی را مشاهده می‌کنید که مبتنی بر مطالعات محققان در معرفت، محبت و اطاعت از امام بوده است. دیگر عناصر از جمله محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری، زمان، مکان و روش‌های ارزشیابی نیز براساس اهداف تنظیم و پیشنهاد شده‌اند. در اصل، اهداف شناسایی شده مبتنی بر منابع درون دینی است و سایر عناصر نیز در خط و جهت اهداف تجویز شده‌اند.

۲. عنصر اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری، زمان و روش‌های ارزشیابی

جدول ۱: اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری و روش‌های ارزشیابی

آموزش امامت برای کودکان ۶ تا ۹ سال

برنامه درسی آموزش امامت برای کودکان ۶ تا ۹ سال			
اهداف	محتوا	روش‌های یاددهی - یادگیری	روش‌های ارزشیابی
شناخت امام به صورت شناسنامه‌ای اعم از نام پدر، نام مادر، زمان و مکان تولد و شهادت و تعداد فرزندان	- دفترچه حاوی مشخصات امامان - شعر من بچه شیعه هستم - بازی گلبرگ امام زمان	توضیحی، همخوانی دسته‌جمعی، حفظ شعر و بازی گروهی	پرسش‌های کلاسی و آزمونک‌ها
آگاهی از حضور امام و تأثیرات این حضور در زندگی	- روایت علامه مجلسی پیرامون خورشید پنهان - شعر خورشید پشت ابر	قصه‌گویی	تحلیل یادداشت‌های فراگیران
نشان دادن حس علاقه‌مندی به امام	- ماجرای شرف‌یاب شدن حارث همدانی خدمت امیرمؤمنان علی - ماجرای پیروزی حضرت علی بر عمرو بن عبدود در جنگ خندق	داستان‌گویی، دیدن پویانمایی جنگ خندق	مشاهده طبیعی
علاقه‌مندی برای رفتن به زیارت امام	- شعر: طلب زیارت امام رضا - داستان بشیر دهلان - روایت امام علی در مورد اجر زیارت امام حسین - داستان دیدار علی بن مهزیار با امام زمان	شعرخوانی و قصه‌گویی	یادداشت‌برداری

امام طراحى کنیم که متناسب با رشد شناختی و عاطفی کودکان بود. در گام اول این الگو به اصل مقام امامت و جایگاه امام در هستی توجه کردیم و اینکه رابطه کودکان با امام به چه نحوی باید باشد؟ با مطالعه ادعیه و روایات اهل بیت عصمت و طهارت به این نتیجه رسیدیم که کودکان نسبت به امام سه وظیفه دارند. اولین وظیفه این است که آنها امام را از حیث ظاهر و باطن و جایگاه و تأثیر وجود او در هستی، بشناسند و معرفت پیدا کنند. دومین وظیفه، معرفت کودکان نسبت به ویژگی‌های ملکوتی و ملکی امام بود. بعد از ضرورت و چگونگی معرفت بر امام، روش‌های کسب معرفت و آثار کسب معرفت در دنیا و آخرت به وظیفه دیگری با عنوان محبت به امام رسیدیم. با نگاهی به قرآن کریم به این نکته رهنمون شدیم که قرآن کریم روی رابطه از نوع مؤدت تأکید دارد و مؤدت اهل بیت را اجر رسالت پیامبر می‌کند: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى» (شوری: ۲۳). در این باره امیرمؤمنان علی فرمودند: از پیامبر شنیدیم که فرمود: آن گاه که آیه «بگو من هیچ پاداشی از شما درخواست نمی‌کنم، جز دوستی نزدیکانم»، نازل شد، جبرئیل به من گفت: ای محمد! همانا برای هر دین و آئینی اصل و ستون و فرع و ریشه‌ای است و به درستی که اصل و ستون دین، توحید است و فرع ریشه دین، محبت شما اهل بیت، در آنچه مطابق با حق و فراخوانی به سوی خداوند است (کوفی، ۱۴۱۰ق، ص ۳۹۷). لذا در این الگو ما با بیان اصل جایگاه محبت به امام و تأثرات دنیوی و اخروی این اصل گران‌بها در زندگی کودکان به ارائه روش‌هایی پرداختیم که می‌توان براساس آن به محبت امام دست یافت. وظیفه سوم که در این الگو برای کودکان در رابطه با امام بیان شده، اطاعت از امام است. اگر کسی شناخت لازم و کافی به اهل بیت پیدا کند و محبت آنان را در دل داشته باشد، در این صورت اطاعت از آنان را بر خود لازم می‌داند. بعد از بیان لزوم اطاعت از امام که در لسان روایات این‌گونه به آن اشاره شده است: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ أُولَى الْأَمْرِ الَّذِينَ قَرَضَتْ عَلَيْنَا طَاعَتَهُمْ» (عاملی کفعمی، ۱۴۰۵ق، ص ۱۷۶)؛ خدایا بر محمد و آل محمد درود فرست، همان کسانی که صاحبان امر هستند و اطاعت از آنان را بر من لازم و واجب دانسته‌ای و روایات مشابه این مضمون به آثار اطاعت از امام، مانند کسب هدایت، خروج از تاریکی به نور، کسب تقوای الهی و فرجام

قضاوت مربی	بحث و گفت‌وگو	- ذکر استدلال‌هایی از «کتاب عصمت» آیت‌الله جعفر سبحانی	شناخت عصمت امام و تفاوت با دیگران
مصاحبه	داستان‌گویی و نمایش پویانمایی	- داستان غدیر خم	آشنایی با اینکه امامت انتصابی است نه انتخابی
گزارش‌های گاه‌شماری فراگیران	تفکر اکتشافی	- فرازی از دعای ندبه - فرازی از زیارت جامعه کبیره	فهم انتصاب الهی امام برای هدایت‌گری انسان‌ها
نوارهای ویدئویی	توضیحی و بخش بخشی از فیلم امام رضا	- روایت برخی پیروزی‌های علمی امامان در مقابل با دانشمندان	شناخت ویژگی‌های علمی امام
پروژه فردی و گروهی	باهم خوانی بحث گروهی	- فرازی از زیارت جامعه کبیره - فرازی از زیارت آل‌یاسین	درک جایگاه مفسر بودن امام
پروژه‌های فردی و گروهی	بارش فکری	- ماجرای قضاوت امیرمؤمنان علی در مورد زنی که فرزند خویش را انکار می‌کرد - اشاره به مرجعیت علمی امامین صادقین	توضیح مرجعیت سیاسی و دینی امام
مصاحبه	شعرخوانی و بخش موسیقی	- شعر محمد میلانی در مورد مناجات با امام رضا - موسیقی آدمم ای شاه پناهم بده	ایجاد تمایل به استغائه از امام با الفاظی مثل یا صاحب‌الزمان یا ضامن‌اهو یا غیث‌المستغیثین یا ابا عبدالله
یادداشت‌برداری	داستان‌گویی	- داستان شفا گرفتن "سمانه آسوده" - داستان شفا گرفتن آیت‌الله العظمی بروجردی از گل‌عزاداران امام حسین - داستان محمدین عیسی بحرینی (الزمانی) و ملاقات با امام زمان	باور توسل به امام در سختی‌ها و مشکلات زندگی
پرسش از احساسات درونی	شرکت در فعالیت‌های خدمات‌رسانی نمایش کلیپ	- کمک به ایستگاه‌های صلواتی در ایام سرور و عزاداری - کلیپ‌هایی از شور و شوق کودکان عراقی برای شرکت در مراسم عزاداری امام حسین و تلاش برای خدمت به زوار اربعین	ابراز دوستی با برگزارگری جلسات مولودی یا شرکت در جلسات روضه

مصاحبه	توضیحی بازدید و زیارت از مسجد جمکران	- حدیث امام علی درباره مسجد جمکران - توصیف اهمیت مسجد جمکران از دیدگاه عالمان معاصر شیعی - تکمیل جورجین مسجد مقدس جمکران	ارزش نهادن حضور در مسجد جمکران برای زیارت امام زمان
نظرخواهی بررسی نقاشی‌ها	توضیحی شعرخوانی نقاشی	- حدیث پیامبر اسلام در مورد کشتی نجات بودن امام حسین - شعر کوتاه مهدی آصفی - درخواست کشیدن نقاشی	کشتی نجات دانستن امام
نظرخواهی	بخش فیلم داستان‌گویی	- پویانمایی حرین یزید رباعی - داستان بشرحافی - داستان خارکتی	اطاعت از امام برای کسب عزت دنیا و آخرت
ارزیابی پروژه	بخش کلیپ تحقیق علمی فردی و گروهی نمایش مشخصات کتاب	- سخنرانی مقام معظم رهبری - ماجرای سیدابوالحسن صفهانی و بحرالعلوم یمنی و دیدار امام زمان - معرفی کتاب امید آخر کیه؟	شناخت امیدآفرین از امام در زمان غیبت
تحلیل یادداشت‌های کودکان	توضیحی	- ماجرای نذر مادر متوکل - دو حدیث از امام صادق	تمایل به نذر کردن برای امام
مصاحبه	داستان مصور	- درخواست‌های امام صادق - پیرامون پیروی از سیره و سبک زندگی اهل‌بیت	بهره‌گیری از سیره و سبک زندگی امام در حیات فردی و اجتماعی

جدول ۲: اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری و روش‌های ارزشیابی

آموزش امامت برای کودکان ۱۰ تا ۱۲ سال			
برنامه درسی آموزش امامت برای کودکان ۱۰ تا ۱۲ سال			
اهداف	محتوا	روش‌های یاددهی - یادگیری	روش‌های ارزیابی
آشنایی با انوار و جلوه‌های ملکوتی امام	- حدیث امام علی - جلوه خلقت امامان معصوم - روایت مفضل بن عمر از امام صادق	توضیحی	مصاحبه

احساس امنیت، فکری، اجتماعی و روحی در اثر محبت امام	- ماجرای امام صادق <small>علیه السلام</small> و هارون مکی	پخش کلیپ	مصاحبه
توجه به تأثیرات هدیه دادن به فقرا به نیابت از امام	- داستان طلبه‌ای که در حرم امام رضا <small>علیه السلام</small> به نیابت از امام زمان <small>علیه السلام</small> صدقه می‌دهد - حدیثی از امام صادق <small>علیه السلام</small>	قصه‌گویی توضیحی	ثبت گزارش
ایجاد علاقه‌مندی برای خدمت افتخاری به امام	- خاطرات خادمان افتخاری برای حضور در مسجد مقدس جمکران	دعوت از خادمان افتخاری برای حضور در کلاس	گزارش‌های گاه‌شماری فراگیران
درک امام به‌عنوان منشأ خیروبرکت	- دعای عدیله کبیر - حدیث امام باقر <small>علیه السلام</small> - اشاره به بابرکت بودن تولد امام جواد <small>علیه السلام</small>	توضیحی	مصاحبه
علاقه‌مند به دوستی با دوستان اهل بیت در محله، مسجد و مدرسه	- معیارهای دوست خوب از نگاه اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	توصیفی	پروژه‌های فردی و گروهی
عفو خطای دوستان امام	- داستان «عفو و گذشت امام سجاده <small>علیه السلام</small> از کتیب خود - داستان «خواب شیرین»	موقعیت نمادین	مصاحبه
ایجاد روحیه دشمنی با دشمنان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> در عرصه‌های جهادی، فرهنگی، حقیقی و مجازی	- بیان مظلومیت‌های امامان معصوم <small>علیهم السلام</small> - شرح فرازهای از زیارت عاشورا - نشان دادن آثار باقی‌مانده از زندان‌هایی که اهل بیت در آن بودند - داستان امام کاظم <small>علیه السلام</small> و صفوان جمال	توضیحی زیارت خوانی نمایش عکس	گزارش‌های گاه‌شماری فراگیران
تمایل به کسب درجات و مقامات بالای بهشت در سایه محبت امام	- قضیه عاشورا و اصحاب امام حسین <small>علیه السلام</small>	قصه‌گویی	گام‌به‌گام
تمایل به هم‌رنگی با امام در ظاهر و سعی در هم‌رنگی باطنی	- روایت سلمان فارسی و معجزه‌ی جای پا - سفارش‌های امام صادق <small>علیه السلام</small> به عبدالله بن جندب	توضیحی نقاشی	ارزشیابی از عملکرد
تمایل به شاد کردن دل امام با خدمت به فقرا و دوستان اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	- حدیث امام رضا <small>علیه السلام</small> - احترام و خدمت به سادات و دوستان امام - داستان نجاشی		
ایجاد انگیزه و اشتیاق برای کسب مقام اینار و شهادت	- داستان شهادت شهید حججی و نامه به امام رضا <small>علیه السلام</small> برای شهادت	توضیحی	مصاحبه
تحقیق درباره رسیدن به آرامش در اثر معرفت، همراهی و زیارت امام	- داستان مصور امام هادی <small>علیه السلام</small> و قفس شیره‌های درنده در زمان متوکل - ذکر فرازی از زیارت جامعه کبیره	داستان خوانی توضیحی	نمونه‌برداری از رفتار
شناخت امام به‌عنوان مسیری برای خارج شدن از جاهلیت	- طراحی فضایی که از تاریکی به سمت نور می‌رود و در انتها به سالی می‌رسند که تصاویر امامان و اسامی آنان نصب شده باشد	جلوه‌سازی و روش موقعیت نمادین	یادداشت‌های کودکان
کسب معرفت برای هدایت بیشتر در سایه امام	- مناظره هشام‌بن حکم با عمرو بن عبید	داستان‌گویی	مصاحبه
استفاده از هدایت امام برای خروج از ظلمت به سوی نور	- داستان مسلمان شدن بانوی ایتالیایی - ماجرای عنایت امام زمان <small>علیه السلام</small> به مرد لحاف‌دوز - نقل قول شیخ صدوق از ابومحمدحسن بن علی بن وچناء نصیبی	داستان‌گویی	گام‌به‌گام
آگاهی از نظرات امام نسبت به احکام و حدود الهی	- رساله‌های مصور برای دختران و پسران	ایفای نقش	مشاهده طبیعی
ولایت‌پذیری و ولایت‌مداری	- داستان عبدالله بن یعفر - ماجرای مالک اشتر و جنگ صفین و اطاعت ایشان از امر امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small>	توضیحی	ارزشیابی مریب از روابط بین فردی میان (کودک/ کودک) و (کودک/ مریب)

زائران استفاده می‌کنند و هم با دیدن ضریح، گنبد و بارگاه امام از یادگیری مشاهده‌ای در جهت کسب معرفت بهره‌مند می‌شوند.

ب) کلاس درس و نمازخانهٔ مدرسه، البته با ایجاد کمی خلاقیت و طراحی متناسب با فضای آموزشی موضوع امامت، ظرفیت آموزش این موضوع را دارد. مثلاً می‌توان با نصب تصاویری از واقعهٔ غدیر در ابتدای ورود به سالن مدرسه تا ورودی کلاس و نمازخانه، همچنین نصب تابلو نوشته‌هایی درباره امامت، نصب تصاویری که الآن در بین مردم منسوب به ائمه اطهار^{علیهم‌السلام} است، نصب تصاویری از واقعه عاشورا، طراحی و نقاشی جذاب از «اصول دین» که امامت هم در بین آن است و نصب آن در کلاس و فضای نمازخانه مدرسه، بازسازی و درست کردن ماکتی از واقعه غدیر در فضای نمازخانه مدرسه، نصب اسامی ائمه در فضای کلاس و نمازخانه با استفاده از طراحی جذاب برای کودکان، استفاده از صحنه‌های زیبایی که درباره امام زمان^{علیه‌السلام} به تصویر کشیده شده، طراحی یک کشتی در میان دریای متلاطم و تشبیه اهل‌بیت به کشتی نجات، استفاده از تصاویری که امیرمؤمنان علی^{علیه‌السلام} که در حال کمک کردن به نیازمندان هستند، نصب تصویری از امام رضا^{علیه‌السلام} در حال ضمانت آهو، برگزاری مراسم جشن در روز میلاد ائمه و هدیه دادن و تشویق آن دسته از کودکانی که نامشان هم نام اهل‌بیت^{علیهم‌السلام} است (در فضای نمازخانه یا کلاس) و ...

ج) یکی از بارزترین مکان‌ها برای آموزش امامت و پرورش روحیه اطاعت‌پذیری از امام، مسجد است. شرکت کردن در نماز جماعت و همراهی با امام جماعت می‌تواند معرفت کودکان را نسبت به بحث امامت افزایش دهد؛ چراکه نیاز به داشتن امام (به عنوان یکی از ارکان اصلی نماز جماعت) در مسجد برای شکل‌گیری نماز جماعت، و توجه به آثار تبعیت و عدم تبعیت هر یک از نمازگزاران از امام جماعت، کودکان را به این مطلب رهنمون می‌سازد که جامعه انسانی نیز برای قوام، بقای و سعادت خود نیازمند امام معصوم^{علیه‌السلام} است؛ تا از این وجود با برکت برای رسیدن به معرفت الهی و تقرب به خدای متعال بهره‌مند شود. از میان مساجد، مسجد مقدس جمکران به‌عنوان مکانی که در بین علما و عموم مردم منسوب به امام زمان^{علیه‌السلام} است، جایگاه ویژه‌ای در آموزش امامت دارد؛ چراکه عموم زائران با خانواده و به همراه فرزندان به این مکان مقدس مشرف می‌شوند. بنابراین می‌توان با داشتن مربیانی کارآموده، برنامه‌ای منسجم و مفید و با استفاده بهینه از

فعالیت‌های خارج از کلاس	توضیحی	- ماجرای امام جواد ^{علیه‌السلام} و موسی بن قاسم - برگزاری ختم دسته‌جمعی قرآن	تمایل باطنی به انجام اعمال نیابتی به نیابت از امام (مثل صدقه، ختم قرآن، دستگیری از دوستان اهل‌بیت ^{علیهم‌السلام})
پروژه فردی و گروهی	داستان خوانی	- نقل‌قول علامه طباطبائی - داستان شهید احمدعلی تیری	ارج نهادن انزجار از گناه (در خلوت و جلوت) و تأثیر آن در جلب محبت امام
مصاحبه	نمایش	- بخش‌هایی از کتاب توحید مفضل - حدیث سلسله الذهب	آگاهی از تأثیر امام در رسیدن به مقام توحید
نوارهای ویدئویی	داستان‌گویی شعرخوانی	- داستان «عمرو انصاری» و «سعید بن عبدالله حنفی» - شعر گفتن شبی به مهدی	جلب رضایت امام برای نیل به رضایت الهی
پروژه گروهی	توضیحی	- روایت جابر جعفی از امام محمدباقر ^{علیه‌السلام}	کسب تقوای الهی در سایه اطاعت از امام

همان‌طور که مشاهده می‌شود برای اجرای این طرح، ما عنصر «زمان» را به دو بازه سنی (۶-۹ سال) و (۱۰-۱۲ سال) تفکیک کردیم، تا آموزش امامت با شرایط سنی و سطح فهم و گرایش‌های شناختی و عاطفی و رفتاری کودکان تناسب منطقی و قابل دفاع داشته باشد؛ چراکه در صورت پیوسته بودن دوره، تفاوت بین کودکان ۶ تا ۱۲ سال زیاد می‌شد و آموزش با وجود فاصلهٔ ۶ سال، آن‌هم در دوره کودکی، بسیار سخت می‌شد و اختلافات سنی تأثیر زیادی بر نوع و کیفیت یاددهی و یادگیری بر جای می‌گذاشت.

۲-۱. عنصر مکان

موقعیت‌های مکانی که ما می‌توانیم معرفت، محبت و اطاعت از امام را تمرین و ارزیابی کنیم:

الف) برای کسب معرفت امام، از مکان‌های متعددی می‌توان استفاده کرد. حرم ائمه^{علیهم‌السلام} از مستعدترین، بارزترین و مهم‌ترین زمینه‌ها برای کسب معرفت به حساب می‌آید؛ چراکه کودکان در این مکان مقدس هم از فضای معنوی حرم و تأثیر روح بلند و ملکوتی امام برای

فضای مسجد، فرصت‌ها و ظرفیت‌های آن کودکان را با بحث امامت و شخصیت امام زمان ع آشنا کرد.

د) طراحی یک نمایشگاه جذاب با محوریت «امام‌شناسی» در مکانی که عموم خانواده‌ها به همراه کودکان خود بتوانند از آن دیدن کنند؛ مانند طرح «امام‌شناسی با موضوع عترت حضرت محمد ص» که در نمایشگاه قرآن در غرفه عترت و طرح مصباح‌الهدی نمایشگاه قرآن اجرا شده است. در این غرفه برای نونهالان که سن کمتری دارند، رنگ‌آمیزی تصاویر مربوط به امام زمان ع در نظر گرفته شده است. البته این تصاویر مربوط به شمایل حضرت نیست؛ بلکه حاوی پیام‌های است که کودکان با رنگ‌آمیزی این تصاویر با بخشی از وظایف‌شان درباره امام زمان ع آشنا می‌شوند و می‌توانند عاطفه خود را با این بزرگوار بیشتر کنند. از این رو، برای آشنایی بیشتر کودکان در حد درک‌شان درباره این بزرگوار با آنها صحبت می‌شود.

ه) «ایستگاه صلواتی» نام آشنایی است که اکثر ما با آن مأنوس و گاهی در ایام میلاد یا شهادت ائمه ع در محله، مسجد و هیئت‌های مذهبی شاهد آن هستیم و می‌بینیم عده‌ای از کودکان گاهی با کمک هم‌سن‌وسالان خود به صورت مستقل و گاهی با آماده کردن ظروف پذیرایی یا راهنمایی دیگران، به سمت ایستگاه صلواتی و بین نوجوانان با پخش چای و شیرینی و... به شرکت‌کنندگان در جلسه میلاد یا روضه اهل بیت ع خدمت می‌کنند. این اماکن به‌ظاهر کوچک ولی با عظمت، نقطه‌ای است که می‌شود محبت خالصانه، بی‌ریا و عاشقانه عاشقان اهل بیت را در آنجا دید. جلوه‌گاه ابراز محبت در این اماکن آنجاست که هر کسی به نوعی تلاش می‌کند در انجام کوچک‌ترین کارها خود را با دیگران سهیم و شریک کند و با این کار محبت خود را به ساحت مقدس امام ع ابلاغ و ابراز کند.

و) استفاده از فضای عمومی شهر مکان بعدی است. همان‌طور که می‌دانیم ولی فقیه در دوران غیبت نایب عام امام زمان ع است. به‌عنوان مثال مردم ایران در دوران انقلاب اسلامی با اطاعت از امام خمینی ع به‌عنوان ولی فقیه، به مبارزه با طاغوت برخاستند و در نهایت در ۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷ توانستند شاه پهلوی را که نماد طاغوت و استکبار بود، از ایران بیرون کنند و حکومت اسلامی تشکیل دهند. همین مردم بار دیگر با اطاعت از فرمان ولی فقیه و با حضور در جبهه‌های حق علیه باطل، دست دشمنان انقلاب و اسلام (به‌ویژه آمریکا) را از مملکت اسلامی کوتاه کردند و اجازه ندادند یک وجب از

خاک ایران اسلامی به دست دشمن بیافتد. یکی از مکان‌هایی که می‌شود اطاعت از ولی فقیه (و به تبع آن اطاعت از امام) را آموزش داد، فضای عمومی شهر است. به این صورت که در ایام خاص مثل راهپیمایی روز قدس، ۲۲ بهمن، حضور پرشور در انتخابات کشور و... مثال‌هایی است که می‌توان از فضای عمومی شهر استفاده کرد و میزان اطاعت‌پذیری در افراد را ارزیابی کرد. این پذیرش و اطاعت از ولی فقیه همان چیزی است که خود امام معصوم به آن سفارش کرده است: «وَ أَمَّا الْخَوَادِثُ الْوَأَقْعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَيَّ رُوَاةَ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ» (صدوق، ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۱، ص ۴۸۴)؛ اما در رویدادهای زمانه، به روایان حدیث ما (علما) رجوع کنید. آنان، حجت من بر شمایند و من، حجت خدا بر آنانم.

۲-۲. عنصر مربی

مربی حیاتی‌ترین نقش را در جریان یاددهی - یادگیری ایفا می‌کند. عهده‌دار بودن این نقش توسط مربی ایجاب می‌کند که رفتار و عملکرد او در محیط آموزشی آگاهانه باشد. در نگاهی کلی، ویژگی‌های مربی شایسته آموزش‌دهنده امامت را می‌توان حول شایستگی‌های زیر تنظیم کرد. منظور ما از شایستگی مجموعه‌ای از بینش‌ها، گرایش‌ها و مهارت‌ها در مربی است که منجر به عملکرد برجسته و موفق در آموزش امامت به کودکان می‌شود.

الف) شایستگی‌های اعتقادی

«آشنایی با معارف اسلام به‌ویژه امامت»، اولین شایستگی اعتقادی است. براین اساس یکی از ویژگی‌های یک مربی آموزش‌دهنده امامت، داشتن اطلاعات دینی جامع درباره امامت است؛ چراکه اولاً خود مربی مکلف به تکلیف دینی است و باید دین را بیاموزد و خوب بفهمد تا بتواند خوب عمل کند؛ زیرا عمل بدون علم موجب انحطاط فردی و اجتماعی می‌شود. ثانیاً او نسبت به غیر خود نیز وظیفه‌ای دارد و آن وظیفه تربیت و پرورش کودکان است. امیرمؤمنان علی ع در نامه خود به امام حسن ع می‌فرماید: «پس در آغاز تربیت، تصمیم گرفتم تا کتاب خدای توانا و بزرگ را همراه با تفسیر آیات، به تو بیاموزم، و شریعت اسلام و احکام آن از حلال و حرام، به تو تعلیم دهم و به چیز دیگری نپردازم؛ اما از آن ترسیدم که مبادا رأی و هوایی که مردم را دچار اختلاف کرد، و کار را بر آنان شبهه ناک ساخت، به تو نیز هجوم

این فرصت بهره‌بردار. اما در ارتباط با «کودکان» باید گفت که اعتقاد، ایمان و دلسوزی از ویژگی‌های یک مربی کارآمد است، که به‌طور مستقیم رفتار کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. زمانی که یک کودک بداند که مورد اعتماد مربی است، انگیزه بیشتری برای انجام کارهای خود پیدا می‌کند. مربی باید محیطی را ایجاد کند که کودکان نسبت به او و رفتارهای او نگران نباشند، انجام مسائل مختلف را به مربی واگذار کنند و سعی در حل مشکلات خود داشته باشند.

ج) شایستگی‌های اخلاقی

اولین شایستگی اخلاقی برای مربی آموزش‌دهنده امامت، «انگیزه الهی و اخلاص» است. اگر تربیت به خاطر خدا و از روی عشق و علاقه به رشد و تربیت و فلاح انسان‌ها انجام گیرد، بر دل‌ها اثر خواهد گذاشت، و اگر با انگیزه‌های دیگر، از جمله انگیزه‌های مادی صورت گیرد، به سطحی کاری و معامله‌گری می‌انجامد و از عمق و معنا تهی می‌شود و چنین کاری توان تأثیرگذاری بر روح و جان کودک را نخواهد داشت. یکی از مهم‌ترین موانع تأثیرگذاری اقدامات تربیتی آن است که کودکان احساس کنند، مربی از کار خود در پی بهره شخصی و کسب شهرت، مقام، موقعیت اجتماعی، یا نفع مادی دیگری است. لذا مربی خوب، کار خود را برای خشنودی خدا می‌کند و پاداش خود را از خداوند می‌طلبد و هیچ چشم‌داشتی به دیگران ندارد.

دومین شایستگی «عاملیت» است. مربی، هدایت‌گر دیگران است؛ پس باید خود در همه کارها پیش‌گام باشد؛ قبل از تعلیم و تربیت دیگران به تعلیم و تربیت خود بپردازد و آنچه می‌خواهد در کودکان به وجود آورد، خود دارا باشد. لذا باید پیش از تذکر و اصلاح عیوب کودکان، به تربیت و اصلاح نفس خویش همت گمارد. امیرمؤمنان علی^ع در این باره می‌فرماید: «آنکه خود را در مرتبه پیشوایی قرار می‌دهد، باید پیش از مؤدب کردن مردم، به مؤدب کردن خود اقدام کند، و پیش از آنکه دیگران را به گفتار ادب کند، باید به کردارش، آنها را مؤدب به آداب کند، و آنکه خود را بیاموزد و ادب کند، به تعظیم سزاوارتر است از کسی که فقط دیگران را بیاموزد و تأدیب کند» (نهج البلاغه، ۱۳۷۹، حکمت ۷۳). این امر به‌ویژه به دلیل بالا بودن نقش الگویی مربی در نظام تربیتی اسلام است.

«اقرار به نادانسته‌ها» شایستگی سوم است. طبیعی است که هر

آورد. گرچه آگاه کردن تو را نسبت به این امور خوش نداشتیم؛ اما آگاه شدن و استوار ماندن را ترجیح دادم، تا تسلیم هلاکت‌های اجتماعی نگردی، و امیدوارم خداوند تو را در رستگاری پیروز گرداند و به راه راست هدایت فرماید» (نهج البلاغه، ۱۳۷۹، نامه ۳۱).

دومین شایستگی «ژرف‌اندیشی و تفقه در معارف دین به‌ویژه موضوع امامت» است. مطابق با این شایستگی، مربی باید با بینش و بصیرت کامل به تربیت کودکان بپردازد که انجام هیچ امری بدون بصیرت، تدبیر و عاقبت‌اندیشی نمی‌تواند وافی به مقصود باشد. امام صادق^ع می‌فرماید: «حَدِيثُ تَدْرِيبِهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ حَدِيثِ تَرْوِيهِ» (صدوق، ۱۴۰۳ق، ص ۲)؛ اگر کسی یک حدیث از معارف اسلامی را بفهمد و عمق علمی آن را به درستی درک کند، بهتر از آن است که هزار حدیث را در حافظه خود بسپارد و برای دیگران نقل کند.

«دانایی و بصیرت درباره ابعاد مختلف موضوع امامت» شایستگی بعدی است. در این رابطه می‌توان گفت که مربی در صورتی می‌تواند کودکان را به سوی امامت هدایت و آنان را تربیت کند که هم خود، آگاه باشد و هم براساس آگاهی، کودکان را دعوت به امامت کند؛ زیرا امامت موضوعی است که نیازمند دانشی گسترده درباره اصل موضوع و شبهات پیرامون دارد.

ب) شایستگی‌های ارتباطی

این شایستگی‌ها را می‌توان در سه وجه: ارتباط با همکاران، والدین و کودکان تبیین کرد. در ارتباط با «همکاران»، مربی‌ای موفق است که بتواند در موارد لازم نظر سایر همکاران را جویا شود و در تکوین اهداف آموزشی و درسی با دیگر مربیان همکاری خوبی داشته، غرور و تعصب را کنار بگذارد و برای نظر درست همکارانش احترام و اعتبار قائل باشد. در ارتباط با «والدین»، مربی خوب شخصی است که روابط اجتماعی قوی داشته باشد. همکاری و ارتباط با اولیاء، باعث آسان‌تر شدن کارها خواهد شد. یک مربی خوب و موفق هرگز از ایده برقراری ارتباط مناسب با والدین گریزان نیست. پدر و مادر حق دارند که اطلاعات مربوط به بخش آموزشی فرزندان خود را دریافت کنند و این وظیفه مربیان است که با آنها ارتباط برقرار کنند. این برقراری ارتباط به والدین کمک می‌کند که فعالیت کودک خود را تحت کنترل بگیرند و شرایط بهتری برای آموزش آنها فراهم کنند. بنابراین از یک مربی کارآمد در حوزه آموزش امامت انتظار می‌رود که ارتباط مرتب و منظم با والدین را حفظ کرده و از

۳. اعتباریابی الگوی برنامه درسی آموزش امامت

در این مرحله، طراحی الگوی برنامه درسی آموزش امامت نیازمند اعتباریابی از ناحیه ۱۷ نفر از متخصصان موضوعی [۲ مربی و ۲ استادیار فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، ۴ کارشناسی ارشد تربیت دینی، ۲ کارشناسی ارشد تعلیم و تربیت ارزش‌ها، ۱ استادیار و ۱ دانشیار مطالعات برنامه درسی، ۲ کارشناسی ارشد و ۱ مربی روان‌شناسی تربیتی] و معلمان [۲ نفر معلم دوره ابتدایی] دوره ابتدایی بود. به علت وجود ویروس منحوس کرونا در کشور و اعلام وضعیت قرمز از سوی ستاد فرماندهی مدیریت بیماری کرونا الگوی طراحی شده را به صورت پست الکترونیک و یا از طریق پیام‌رسان‌های اجتماعی در اختیار متخصصان و معلمان قرار دادیم و از آنان خواستیم تا با مطالعه آن به سؤالات کمی و کیفی پاسخ دهند. پاسخ‌های دریافت‌شده از متخصصان و معلمان دسته‌بندی شدند، موارد اصلاحی و نیازمند تغییر شناسایی و پس از اصلاح در الگو اعمال گردیدند.

الف) بخش کمی اعتباریابی

در این بخش از متخصصان و معلمان درخواست شد برای اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری، مکان و فضای آموزشی، زمان، ویژگی‌های مربی، روش‌های ارزشیابی اعداد ۱ تا ۱۰ را اختصاص دهند. در جدول زیر میانگین اختصاص یافته به هر عنصر ذکر شده است:

جدول ۳: نتایج اعتباریابی الگوی برنامه درسی آموزش معرفت،

محبت و اطاعت از امام علیه السلام

عناصر برنامه درسی	میانگین									
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
اهداف	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
محتوا	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
روش‌های یاددهی - یادگیری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مکان و فضای آموزشی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
زمان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ویژگی‌های مربی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
روش‌های ارزشیابی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

همان‌طور که مشاهده می‌شود، میانگین همه عناصر برنامه درسی پیشنهادی براساس نظرات متخصصان و معلمان بالاتر از درجه ضعیف (۰ تا ۳/۳۳) و متوسط (۳/۳۴ تا ۶/۶۶) قرار دارد و می‌توان گفت که به‌خوبی توانسته است رضایت ارزیابان را جلب کند.

انسانی از جمله مربی بر همه علوم مسلط نیست و نقص‌ها و ضعف‌هایی در او وجود دارد (این امر به ویژه در قرن حاضر که عصر انفجار اطلاعات نامیده می‌شود، اجتناب‌ناپذیر است). لذا مربی ضمن سعی وافر مبنی بر افزایش خزانه علم و دانش خویش، نباید به خاطر ترس از خدشه دار شدن شخصیت اجتماعی، سعی در پوشاندن این کمبودها و احیاناً به اشتباه کشاندن کودک داشته باشد. البته در زمینه شایستگی‌های اخلاقی می‌توان به موارد دیگری مانند: «مسئولیت‌پذیری، پابندی به ارزش‌ها، صداقت، انصاف، حسن خلق، تواضع، سعه صدر، ملایمت، خویشتن‌داری» و... هم اشاره کرد.

د) شایستگی‌های روانی

«با انگیزه بودن، احساس مؤثر بودن، اعتماد به نفس، نقدپذیری و عذرپذیری، عشق به تربیت، نشاط و شادابی روحی و روانی» از جمله مهم‌ترین شایستگی‌هایی است که برای مربیان آموزش‌دهنده امامت همچون مربیان دیگر حوزه‌های معرفتی ضرورت دارد.

هـ) شایستگی‌های حرفه‌ای

این شایستگی‌ها را می‌توان در دو قسمت توضیح داد. قسمت اول «تخصص و تجربه» است. منظور از تخصص، آشنایی کامل با روش‌های تعلیم و تربیت، روان‌شناسی رشد و یادگیری کودکان و نوجوانان، مباحث اعتقادی و اصول دین و... است، تا مربی با داشتن اندوخته‌ای کافی و مناسب بتواند به سمت اهداف بلند تربیت، مخصوصاً آموزش امامت پیش برود. تخصص، یعنی دانایی و توانایی در انجام دادن وظایف خاص که لازمه آن ورزیدگی در کاربرد فنون و ابزار ویژه و شایستگی عملی در رفتار و فعالیت است. مهارت‌های فنی از طریق تحصیل، کارورزی و تجربه حاصل می‌شوند. تخصص موردنیاز مربیان آموزشی، ارزشیابی آموزشی، راهنمایی آموزشی، فنون و روش‌های تدریس و... است.

قسمت دوم هم «مهارت‌های قبل (طرح درس‌نویسی، پیش‌بینی رفتار ورودی، ایجاد ارتباط اولیه، گروه‌بندی، انتخاب مدل و ساختار کلاسی، روش ایجاد و تداوم انگیزه، ارزشیابی آغازین)، حین (آماده‌سازی و ارائه درس براساس مرتبط‌ترین روش‌ها) و سپس (ارزشیابی پایانی، جمع‌بندی و ساخت دانش جدید، تعیین تکلیف و فعالیت‌های بعدی) از تدریس» را شامل می‌شود.

ب) بخش کیفی اعتباریابی

در این بخش با طراحی ۱۰ سؤال ذیل به جمع‌آوری نظرات متخصصان و معلمان درباره الگوی پیشنهادی پرداختیم:

- آیا الگوی موردنظر ما توانسته است کودکان را در یادگیری مفاهیم مرتبط با امامت راهنمایی کند؟

- آیا اهداف معرفی شده توانسته‌اند معرفت، محبت و اطاعت کودکان را نسبت به امامت توسعه دهند؟

- آیا محتوای معرفی شده توان آن را دارد که به تحقق اهداف کمک کند؟

- آیا محتوای معرفی شده متناسب با سنین ۶ تا ۱۲ سال است؟ اگر تعارضی وجود دارد اعلام کنید؟

- آیا در محتوای معرفی شده بدآموزی و یا نکات غیراخلاقی وجود دارد؟

- آیا روش‌های یاددهی می‌توانند محتوا را آموزش دهند؟

- آیا ویژگی‌های ذکر شده برای فضای آموزشی مطلوب هستند؟

- آیا تقسیم‌بندی ارائه شده در دو طیف زمانی ۶ تا ۹ سال و ۱۰ تا ۱۲ سال خوب انجام شده است؟

- آیا ویژگی‌های معرفی شده برای مربی آموزش‌دهنده امامت را می‌پسندید؟

- آیا با روش‌های ارزشیابی که در الگو مورد استفاده قرار می‌گیرند، می‌توان فاصله وضع وجود و وضع مطلوب یادگیری امامت در کودکان را تشخیص داد؟

نتایج بخش کیفی، نکات ارزشمندی برای اصلاح الگو داشت که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ۱. حذف و تغییر بعضی از داستان‌ها به جهت تناسب بیشتر با سنین کودکان ۶-۱۲ سال (جای

گرفتن داستان قهرمان خندق، به جای داستان قطع دست دزد توسط امیرمؤمنان^ع؛ ۲. تغییر نگارشی و ادبی برخی داستان‌ها به زبان

کودکانه که این کار به درخواست بعضی از کارشناسان و با هدف نزدیکی بیشتر به زبان کودکانه صورت گرفت. در این راستا داستان‌ها

را به یکی از اساتید و دانشجویان رشته علوم تربیتی (درس طراحی آموزشی) دانشگاه قم ارسال کردیم تا براساس دستورالعمل‌های

روان‌شناسی یادگیری و ملزومات تربیتی به زبان کودکانه بیان کنند (تقریباً اکثر داستان‌هایی که امکان تغییر داشت را در حد امکان به

زبان و فهم کودکانه تغییر دادند)؛ ۳. ارائه روش‌های جدید برای

ارزیابی نتیجه آموزش توسط بعضی از ارزیاب‌ها (هم‌خوانی، حفظ شعر و...)؛ ۴. معرفی کتاب‌های مرتبط با عنصر محتوا اقصیه‌های محبت از چهارده معصوم^ع (حبیبی، ۱۳۹۸)؛ قصه‌های چهارده معصوم^ع (دروگر، ۱۳۹۷)؛ دایرةالمعارف سبک زندگی اهل بیت^ع (حیدری اهری، ۱۳۹۷)؛ دین محبت (حکیمی، ۱۳۹۵).

نتیجه‌گیری

مهم‌ترین اثر تربیتی اعتقاد به امامت هدایت‌بندگان به سوی معرفت، پذیرش و تسلیم خداوند است؛ به گونه‌ای که بدون اعتقاد به ولایت ایشان، معرفت خدا هم مورد قبول قرار نمی‌گیرد و خداشناسی واقعی از پیامبرشناسی و امام‌شناسی جدا نیست. یقیناً اعتقاد به امامان معصوم و پیروی از آنها اثر مثبتی در جهت حرکت به سمت کمال و ارتقای تربیتی انسان دارد. با توجه به چنین اثری، ما در این پژوهش توانستیم با ارائه یک الگوی برنامه درسی، آموزش یک بحث اعتقادی مثل «امامت» را برای کودکان قاعده‌مند کنیم. همان‌طور که اشاره شد، برای رسیدن این الگوی برنامه درسی، با توجه به مبانی نظری، یک سری اهداف آموزشی در سه بُعد معرفت، محبت و اطاعت از امام، برای کودکان نوشته شد. برای رسیدن به این اهداف ما محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری و روش‌های ارزشیابی، زمان و مکان متناسب با مباحث روان‌شناسی رشد، تحول رشد شناختی - عاطفی کودکان ۶-۱۲ سال را در نظر گرفتیم. یکی دیگر از عناصر این الگو، مریانی هستند که قرار است این الگو را اجرا کنند. این مریان نیز باید شایستگی‌هایی اعتقادی، ارتباطی، اخلاقی و حرفه‌ای را دارا باشند.

منابع.....

- نهج البلاغه، ۱۳۷۹، ترجمه محمد دشتی، قم، مشهور.
- ابراهیمی نیا، رضا، ۱۳۹۹، طراحی و اعتباریابی الگوی آموزش معرفت، محبت و اطاعت از امام معصوم به کودکان ۱۲-۶ سال، پایان نامه کارشناسی ارشد، تربیت دینی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- حبیبی، کلثوم، ۱۳۹۸، قصه‌های محبت از چهارده معصوم، قم، وفایی.
- حکیمی، محمود، ۱۳۹۵، دین محبت، تهران، آرون.
- حیدری ابهری، غلامرضا، ۱۳۹۷، دایرةالمعارف سبک زندگی اهل بیت، تهران، قدیانی.
- درودگر، یوسف، ۱۳۹۷، قصه‌های چهارده معصوم، تهران، یاس بهشت.
- شکفته، رها، ۱۳۹۷، بررسی محتوای دعا‌های کودکان در حرم مطهر رضوی، طرح پژوهشی، مشهد، آستان قدس رضوی.
- شیخی، مژگان، ۱۳۹۶، ۱۰ قصه از امام رضا، تهران، قدیانی.
- صدوق، محمدبن علی، ۱۳۹۵ق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، قم، اسلامی.
- _____، ۱۴۰۳ق، معانی‌الأخبار، قم، اسلامی،
- عاملی کفعمی، ابراهیم‌بن علی، ۱۴۰۵ق، مصباح کفعمی، قم، زاهدی.
- فتاحی، حسین، ۱۳۹۶، ۸ قصه از امام جواد، تهران، قدیانی.
- _____، ۱۳۹۹، مرد روزهای کار؛ مجموعه قصه‌هایی از امام محمدباقر، تهران، قدیانی.
- کوفی، فرات‌بن ابراهیم، ۱۴۱۰ق، تفسیر فرات، تهران، چاپ و نشر.
- مروج، محبوبه، ۱۳۹۵، «روش‌های تربیت دینی و آموزش اصول دینی به کودکان (اصل امامت)»، در: پنجمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مؤسسه آموزش عالی مهر اروند.
- ملاحمدی، مجید، ۱۳۹۵، دوست مهربان کبوترها، قم، بوستان کتاب.
- مؤسسه فرهنگی رسول مهر، ۱۳۹۷، بازی گلبرگ امام زمان، قم، در: rasoolemehr.ir/content.
- نوذری، محمود، ۱۳۹۵، «رشد دین‌داری در اوایل کودکی: رویکردی روان‌شناختی اسلامی»، روان‌شناسی و دین، ش ۳۴، ص ۲۵۵.
- وحیدی صدر، مهدی، ۱۳۹۶، مثل چشمه و رود، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود.
- یوسفیان، محمد، ۱۳۹۳، با قاصدک: داستان‌های امام زمان از تولد تا امامت، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود.